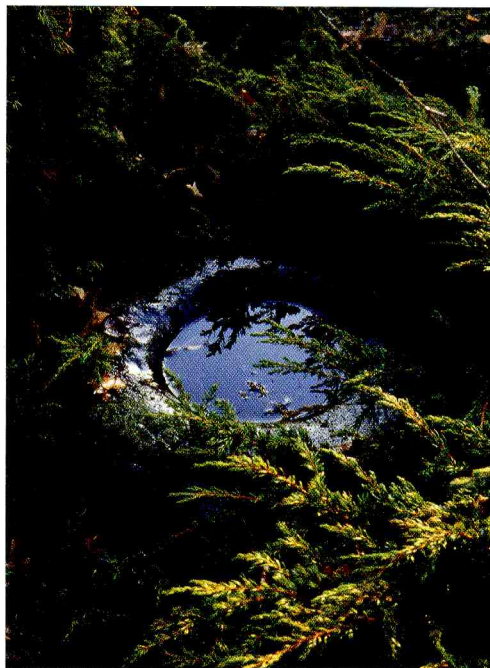

Gravminderegistreringen midtvejs

af Viggo Petersen

I 1986 blev der vedtaget en ny lov om registrering af bevaringsværdige gravminder. Ifølge loven skulle museumsrådene udpege sagkyndige, som sammen med menighedsrådene skulle udarbejde forslag til registreringerne. Siden skulle så provstesynet tage stilling til forslagene og afgøre, hvilke gravminder der skulle endeligt registreres og derved opnå en form for fredning.

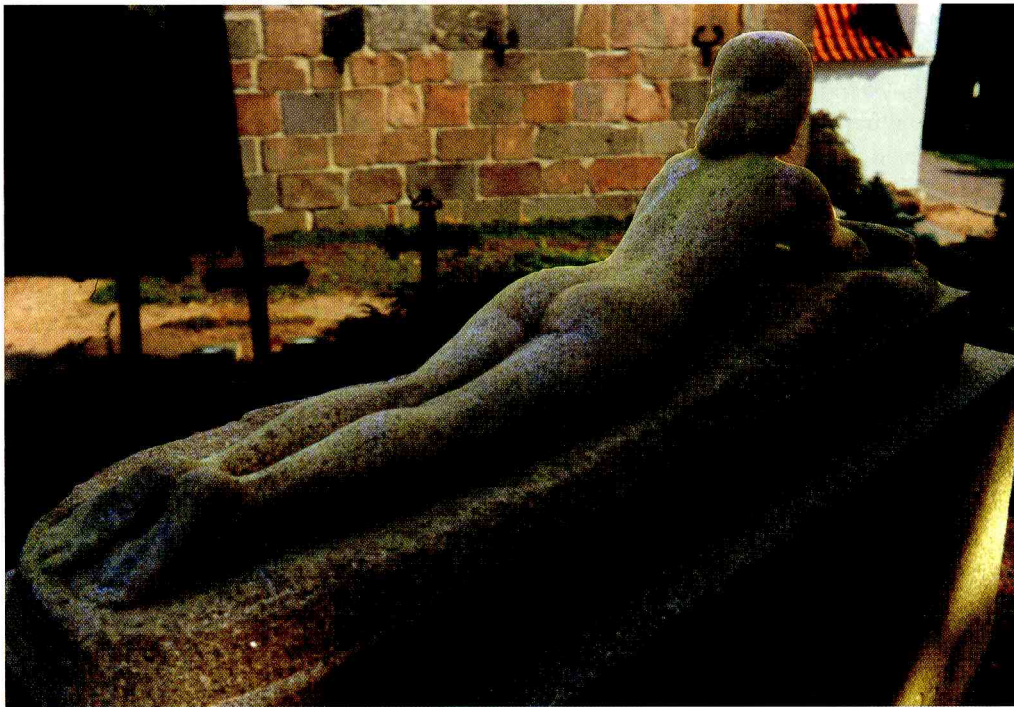
Allerede samme år blev der udpeget en sagkyndig for Aalborg Historiske Museums område, men arbejdet kunne ikke straks gå i gang. Der blev nemlig stillet en nærmere vejledning i udsigt, ligesom der blev arrangeret kurser og møder for de udpegede sagkyndige. I november 1988 kunne museet dog på et møde for amtets provster m.fl. fremlægge en tidsplan, der var baseret på de erfaringer, andre museer allerede havde gjort m.h.t. tidsforbruget. Tidsplanen var mildest talt chokerende, for efter den kunne registreringerne i museets store arbejdsområde med ca. 85 kirkegårde ikke forventes at være færdig før i 2019, selv om den sagkyndige anvendte 20% af sin arbejdstid i sommerhalvåret på opgaven. Det blev ikke anset for realistisk at tilbyde en større indsats, for den sagkyndige havde jo stadigvæk alle sine sædvanlige opgaver som museumsinspektør at varetage. Museet forsøgte siden at opnå støtte til ekstra arbejdskraft, så projektet kunne gennemføres hurtigere, men Kirkeministeriet erklærede, at man satte begrænsningen af de økonomiske bidrag højere end en nedbringelse af tidsforbruget. Museets tidshorisont blev med andre ord taget til efterretning.

På Ellidsbøj kirkegård er kirkens middelalderlige vievandskar blevet anvendt som gravstedsudsmykning. Karret blev sammen med den tilhørende gravsten registreret i 1991.

Foto: Viggo Petersen.

Det praktiske arbejde med registreringerne blev påbegyndt i foråret 1989 og har altså nu været i gang i 15 år, dvs. halvdelen af den tid, som hele arbejdet forventes at tage. I den forløbne periode er 43 kirkegårde blevet gennemgået, altså ret præcist halvdelen af områdets totale antal. Den oprindelige, meget skitseagtig tidsplan er med andre ord blevet overholdt til punkt og prikke. Det må betegnes som noget af et slumpetræf, for medens de første kirkegårde tog meget lang tid, har arbejdet, efterhånden som der blev opnået en vis rutine, kunnet gennemføres hurtigere og hurtigere.

Gravmonument på Gravlev kirkegård over billedbugger Anders Bundgaard, død 1937. Det smukke og særprægede gravminde blev registreret i 1994 på grund af dets kunsthistoriske betydning. Foto: Viggo Petersen.

Gravminderegistreringen i museets område er altså ud fra flere synspunkter midtvejs, og der kan i den anledning være grund til at gøre status over arbejdets forløb. Alle kirkegårde i Aalborg søndre Provsti og i Støvring Provsti er blevet gennemgået, og der er foretaget mere end 1000 registreringer, hvoraf langt de fleste vedrører gravsten og kun en lille del omfatter andre objekter på gravstedet såsom gravgelændere eller lignende. For hvert af de registrerede gravminder er der udarbejdet et kartotekskort i A4-format med oplysninger om materiale, type, mål, udsmykning m.v., ligesom den fuldstændige inskription er afskrevet med angivelse af den skrifttype, der er anvendt. Endvidere bærer kortet et fotografi af det pågældende gravminde. Særligt læsningen af lange slidte indskrifter kan være tidsrøvende, især hvis stenen er bevokset med alger. Ofte må man

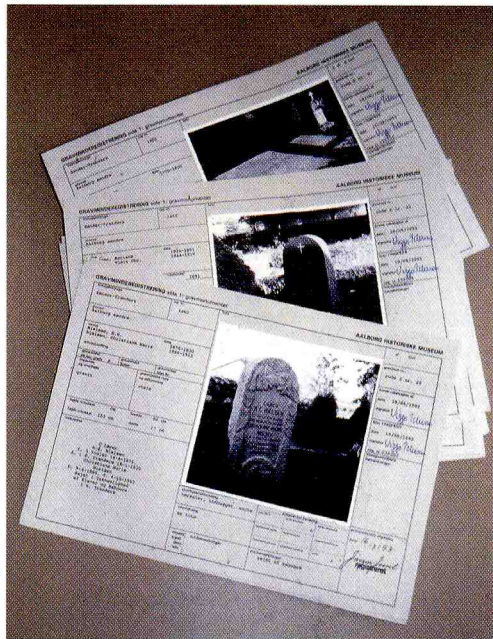
i gang med vand og børster, før en indskrift lader sig tyde.

Til hjælp ved udvælgelsen af gravminder udgav Kirkeministeriet og Statens Museumsnævn i 1987 en vejledning med en længere række udvælgelseskriterier. Det almindeligst brugte af disse kriterier er reglen om, at gravminder, der er mere end 100 år gamle, i almindelighed bør anses for bevaringsværdige. For næsten halvdelen af de registrerede gravminder har alderen haft afgørende betydning. Den næsthøypigste årsag til registreringen, nemlig at gravmindet bevarer mindet om fortjenstfulde mænd og kvinder (f.eks. veteraner, frihedskæmpere, kunstnere, betydningsfulde politikere og lignende), tegner sig kun for ca. 15% af registreringerne, efterfulgt af gravminder med lokalhistoriske navne med ca. 9%.

Andre kriterier, som f.eks. typiske gravminder, interessante indskrifter eller en særlig udsmykning, tegner sig for mellem 5 og 8%. Gravmindernes kunstneriske udformning har kun haft betydning for under 2% af registreringerne, idet næsten alle gravsten hører til almindelige standardtyper.

Formålet med loven om gravminderegistrering var at bevare eventuelt truede gravminder, og der er da heller ingen tvivl om, at den i museets område allerede har reddet mange interessante gravminder fra at forsvinde. Ikke så få af de både kulturhistorisk og industrihistorisk interessante støbejernskors, som engang har været så almindelige, men nu er ret sjældne, er blevet fundet i dynger af gammelt jern til omsmelting. Mange interessante gravsten er ligeledes blevet gravet frem af affaldsdyngerne til ny ære og værdighed på kirkegården. Men ud over hovedformålet har loven også bevirket, at der i form af kartotekskort er skabt et stort og kulturhistorisk værdifuldt materiale med beskrivelser og fotos af områdets bedste gravminder. Måske kunne selve udpegningen af de registreringsegne gravminder være klaret lettere, for vejledningen kræver kun "en kortfattet beskrivelse", og det siges udtrykkeligt, at fotografier ikke er nødvendige, men så ville det udarbejdede materiale, hvoraf der opbevares et eksemplar i museets arkiv, ikke have haft den samme værdi.

Mange kulturhistoriske forhold kan læses ud af gravstenenes indskrifter. Der er f.eks. de seks næsten ens sten på Farstrup kirkegård. Hvert år fra 1893 til 1897 fik et ægtepar et nyt barn, tre piger og tre drenge. En dreng og en pige blev omtrent et år gamle, de andre døde endnu yngre. Man får her et rystende indblik i, hvordan det måtte føles at blive forældre i en tid med så stor børnedødelighed. Peder Larsen, der ligger be-

Registreringen består nu af mere end 1000 kartotekskort, hvoraf et eksemplar findes i museets arkiv. Foto : Viggo Petersen.

gravet på Dall kirkegård, fik derimod ingen børn. På hans gravsten læser man: "Hans Liv var uafbrudt Virksomhed. Han efterlod sig ikke Hustru eller Børn, men en bedaget Moder, hvis mangeaarige Støtte han var, og Sødskendes Taknemlighed og Velsignelse fulgte ham i Graven". En skulle jo passe den gamle mor. Mere fornøjeligt har Inger Marie Poulsdatter måske haft det, hvis det er rigtigt, at der kan spores en vis stolthed på det støbejernskors, som hun på Voldsted kirkegård satte over sine tre ægtemænd. Et kors til tre mænd! Også på hendes eget støbejernskors nævnes de tre mænd, og der tilføjes: "De ligge alle begravede her ved hendes Side".